

Aan de **ONDERKANT** ligt de lat altijd hoger

Verhalen uit de buik
van de samenleving
Marijke Decuypere
& Guy Malfait

Werk

“Langdurig werkzoekenden doen te weinig moeite om werk te vinden. Ze willen niet alle werkaanbiedingen aanvaarden”.

Bijdrage door Walter Trier:

Dat werklozen op verschillende manieren zoeken naar werk is natuurlijk een open deur intrappen. Ze zoeken meer of minder intensief, zijn meer of minder kieskeurig. Ze stellen zich meer of minder flexibel op tegenover jobaanbiedingen waarvoor men langer moet pendelen of die minder betalen of die minder passen bij opleiding of ervaring of die vies en vuil werk inhouden. Hebben deze verschillen in zoekgedrag een invloed op de kans om al dan niet (snel) een job te vinden? Veel beleidsmakers veronderstellen van wel. Daarom vinden ze dat men werklozen moet aanporren tot meer actief en flexibel zoeken en leggen ze de schuld voor langdurige werkloosheid dikwijls bij de werklozen zelf. Maar is deze veronderstelling wel correct?

In feite weten we daar erg weinig over. Onderzoek over de relatie tussen de aard van het zoekgedrag en de effectiviteit ervan is ook internationaal dun gezaaid. Voor Vlaanderen hebben onderzoekers van het Steunpunt Werk en Sociale Economie enkele jaren geleden een poging gedaan om hierin wat meer inzicht te verwerven en het resultaat is uitermate genuanceerd. Intensiever zoeken maakt de kans op het vinden van een baan groter, zo vinden zij, maar hard zoeken heeft geen invloed op de kwaliteit van de job. Veel belangrijker daarvoor is de manier van zoeken. Gefocust zoeken levert duidelijk een betere kwaliteit aan

jobs op dan zomaar in het wilde weg zoeken. Maar gefocust zoeken levert meestal pas resultaat op langere termijn. Vandaar dat de onderzoekers beleidsmakers ervoor waarschuwen om werklozen niet (te snel) te dwingen om om het even welke job te aanvaarden. Een andere interessante vaststelling is dat de verschillen in zoekgedrag dikwijls meer te maken hebben met beperkte vooruitzichten binnen het eigen beroepssegment, slechte ervaringen bij vroegere sollicitaties, onderwijsniveau, leeftijd en afkomst dan met 'kieskeurigheid'. Al bij al lijkt de kans op herintrede na werkloosheid vooral beïnvloed te worden door 'harde' karakteristieken als leeftijd, onderwijsniveau, werkloosheidsduur of afkomst. Dat de gehanteerde zoekstrategie vooral verschillen kan verklaren binnen deze grote categorieën, eerder dan tussen deze categorieën, is ook de conclusie van een onderzoek naar hoe pas afgestudeerden naar hun eerste baan zoeken door onderzoekers van het Steunpunt Studie en Schoolloopbanen. Al blijkt daaruit ook dat de manier waarop men zoekt sommige nadelige karakteristieken kan compenseren. Zo is de kans op een 'passende' eerste job groter voor jongens dan voor meisjes, maar de meisjes dichtten (slechts) een gedeelte van de kloof omdat ze intensiever zoeken dan jongens. Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat wie helemaal niet kieskeurig is en omwille van de nood aan een inkomen of onder druk van de VDAB of simpelweg uit de wens om snel aan het werk te gaan om het even welke job aanneemt vaker terecht komt in een job van een lager niveau of die niet overeenkomt met de opleiding. En we weten bovendien dat een job onder iemands niveau niet altijd als een springplank functioneert, maar dikwijls eerder als een valkuil.

De nuances die dit soort onderzoek aanbrengt bij ons denken over de relatie tussen zoekgedrag en het vinden van een baan zijn belangrijk. Maar nog belangrijker is de vraag of onderzoek ook kan zeggen over de vraag wanneer genoeg 'genoeg' is? Niet echt, natuurlijk. Onderzoek stelt in het beste geval vast dat meer sollicitaties de kans op een baan doet toenemen. Maar da's niet waar het om gaat bij het verwijt dat (langdurige) werklozen niet actief genoeg zoeken. Hier gaat het om een criterium – een oordeel dus – dat 'echte' (want onvrijwillige) van 'onechte' (want vrijwillige) werklozen.

Vroeger was dat criterium het aanvaarden een passende betrekking. Passende betrekking betekende een job in de lijn van de voorafgaande loopbaan of in aansluiting op het verworven diploma én binnen een bepaalde pendelafstand. Nog niet lang geleden werd deze

afstand aangepast. Erg voor wie nu verplicht is langer te pendelen. Maar soit. Het criterium is tenminste objectief en duidelijk. Erger is dat sindsdien een aantal verschuivingen in de manier waarop men denkt over werkloosheid de zaken heel wat troebeler en dus meer arbitrair maakt.

Neem nu de recente aanpassing dat niet het diploma maar de 'competenties' vanaf nu het criterium zullen zijn om te bepalen wat een passende betrekking is. Een begrijpelijke beslissing op het eerste gezicht want veelal beschikt men over vaardigheden die kunnen worden ingezet voor tal van jobs buiten het domein waar een bepaald diploma voor opleidt en niet gebruik van vaardigheden is zondermeer verspilling, nietwaar. Maar welke vaardigheden neemt men hierbij in aanmerking? Voor welke jobs kom ik met mijn vaardigheden dan wel in aanmerking? En wie beslist daarover – ikzelf? de VDAB? de bedrijven? En welke vaardigheden van mijn vaardigheden blijven daarbij ongebruikt? Zijn dat niet precies de vaardigheden die men verwerft via specifieke opleidingen of via ervaring op de werkvloer? En is het niet gebruiken van deze vaardigheden geen verspilling? Kom ik dan niet onvermijdelijk terecht in jobs onder mijn niveau?

Maar de verschuiving van 'aanvaarden van een passende betrekking' naar 'actief genoeg zoeken' is van een nog heel andere orde. Wanneer doet iemand genoeg moeite om een betaalde baan te vinden? En moet iemand écht om het even welke werkaanbieding aanvaarden? Welk criterium moet men nemen om het onderscheid te maken tussen vrijwillige en onvrijwillige werkloosheid en dus om te beslissen dat hij of zij schuld heeft aan zijn of haar situatie en dus om iemand zijn of haar werkloosheidsuitkering af te nemen. Want dat is waar het in deze discussie toch om gaat: nagaan of de schuld niet ligt bij de werkloze zelf en als straf de uitkering definitief of voor een bepaalde periode weigeren. Vandaag lijkt de neiging alleszins groot te zijn om 'genoeg' af te meten aan de effectiviteit van de zoekactiviteit. Wie een job heeft gevonden heeft duidelijk genoeg gezocht, wie (langdurig) werkloos blijft duidelijk niet en draagt daarvoor volgens deze redenering zelf de verantwoordelijkheid.

Literatuur:

Sarah Vansteenkiste, Marijke Verbruggen, Luc Sels, Flexible search behavior among unemployed jobseekers: antecedents and outcomes, Steunpunt Werk en Sociale Economie, WSE-rapport 15/2013, 47 p.

Jessie Koen, Sarah Vansteenkiste, Marijke Verbruggen, Wanneer zijn zoekstrategieën effectief? Een studie bij Vlaamse werklozen? In: Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt WSE, 2015 n°4, pp.73-81

Stijn Baert, Baan onder scholingsniveau is nog geen springplank, in: Economisch-Statistische Berichten, 2014, 99(4699), pp.772-774

Stijn Baert, Bart Cockx, Dieter Verhaest, Overeducation at the start of the career: stepping stone or trap? In: Labour, vol.25 (2013) pp.123-140

Walter Van Trier, Dieter Verhaest, To what extent do search strategies add to differences in early labour market outcomes? Steunpunt Studie en Schoolloopbanen, SSL-rapport 214.23/4.2, 51 p.